

Wyrok z dnia 15 września 2004 r., III CK 366/03

Wysokość wynagrodzenia przewidzianego w art. 79 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904) ustala się według stanu z chwili zamknięcia rozprawy.

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)

Sędzia SN Iwona Koper

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Stowarzyszenia Autorów ZAiKS w W. przeciwko Agencji Radiowo Telewizyjnej "F.", sp. z o.o. w K. o ochronę praw autorskich i zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 15 września 2004 r. kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 grudnia 2002 r.

oddalił kasację i zasądził od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 1200 zł kosztów procesu za instancję kasacyjną.

Uzasadnienie

Uwzględniając żądanie powodowego Stowarzyszenia Autorów ZAiKS zakazania wykorzystywania w programach pozwanej Agencji Radiowo-Telewizyjnej „F.”, spółce z o.o., Sąd pierwszej instancji – z powołaniem się na podstawę z art. 79 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904 – dalej: "Pr.aut.") – ustalił wysokość należnego wynagrodzenia na kwotę 64 249,38 zł, którą zasądził od pozwanej spółki z odsetkami. Sąd Okręgowy ustalił, że pozwana spółka w spornym okresie od dnia 1 grudnia 1997 r. do dnia 31 października 2001 r. naruszała prawa majątkowe twórców utworów muzycznych i słowno-muzycznych, które wykorzystywała w swojej działalności nadawczej bez zapłaty wynagrodzenia. Utwory muzyczne były nadawane w wymiarze 55% czasu antenowego.

Powodowe Stowarzyszenie jako organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi ustaliło tabele wynagrodzeń autorskich, w których przyjęto stawkę 5% przychodów dla wszystkich radiowych nadawców komercyjnych w programach, których utwory chronione prawem autorskim zajmują od 40 do 60% czasu antenowego. Wynagrodzenie takie zostało przyjęte w umowach licencyjnych zawartych z większością nadawców niepublicznych, w tym z nadawcami ogólnopolskimi oraz wiodącymi stacjami lokalnymi. Przez stosowne wynagrodzenie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Pr.aut. należy – zdaniem Sądu Okręgowego – uznać wysokość wynagrodzenia najczęściej stosowaną w umowach zawartych z innymi podmiotami, a nie okoliczność, czy i kiedy tabele wynagrodzeń zostały zatwierdzone.

Uwzględniając częściowo apelację powodowego Stowarzyszenia, Sąd drugiej instancji podwyższył zasądzone wynagrodzenie do kwoty 68 772,10 zł, odpowiednio korygując rozstrzygnięcie o odsetkach, a poza tym oddalił apelację i w całości apelację strony pozwanej. Sąd Apelacyjny potwierdził zasadność ustalenia wynagrodzenia na podstawie art. 79 ust. 1 Pr.aut., który jako przepis szczególny wyłącza stosowanie art. 358¹ § 3 k.c.; zawiera on własną regulację, uniezależniającą wysokość uzasadnionego roszczenia twórcy od zmiany siły nabywczej pieniądza. Skoro twórcy bądź organizacji zbiorowego zarządzania, o której mowa w art. 104 Pr.aut., służy roszczenie o zapłatę stosownego wynagrodzenia z chwili jego dochodzenia, to rolę waloryzacji spełnia wysokość wynagrodzeń twórców danego rodzaju utworów w tej właśnie chwili. Strona powodowa nie podnosiła, aby nastąpiła zmiana wysokości wynagrodzenia twórców w okresie pomiędzy wyemitowaniem bezumownym utworów a datą dochodzonego wynagrodzenia. Sąd Apelacyjny odrzucił argumentację o wzroście w tym okresie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w przemyśle jako pozbawioną – w świetle rozważanych przesłanek – znaczenia.

Kasację złożyło powodowe Stowarzyszenie Autorów ZAiKS, zarzucając naruszenie art. 382 oraz 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., art. 328 § 2 w związku z art. 391 k.p.c., art. 79 ust. 1, art. 108 ust. 3, art. 109 Pr.aut. oraz art. 65 § 2 k.c. Wskazując na powyższe strona powodowa wносиła o uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie oddalającym jej apelację i przekazanie sprawy w uchylonym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, ewentualnie o zmianę wyroku Sądu drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 79 ust. 1 Pr.aut., twórca może żądać od osoby, która naruszyła jego autorskie prawa majątkowe, zaniechania naruszenia, wydania uzyskanych korzyści albo zapłaceniu w podwójnej, a w przypadku, gdy naruszenie jest zawinione, potrójnej wysokości stosownego wynagrodzenia z chwilą jego dochodzenia. Twórca może również żądać naprawienia wyrządzonej szkody, jeżeli działanie naruszającego było zawinione. Roszczenie o zasądzenie dwu- lub trzykrotnego odpowiedniego wynagrodzenia stanowi alternatywę w stosunku do roszczenia o wydanie bezprawnie uzyskanych korzyści, przy czym wskazana wielokrotność została odniesiona do wynagrodzenia z chwili jego dochodzenia.

Sąd Okręgowy za podstawę ustalenia stosownego wynagrodzenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Pr.aut. przyjął wynagrodzenie ustalone w tabelach i najczęściej stosowane w umowach zawieranych z podmiotami legalnie korzystającymi z utworów, odrzucając dopuszczalność waloryzacji tak ustalonego wynagrodzenia przy zastosowaniu współczynników wyliczonych przez stronę powodową na podstawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w spornym okresie. Sąd Apelacyjny, aprobując to zapatrywanie, stwierdził, że art. 79 ust. 1 Pr.aut. jako przepis szczególny wyłącza stosowanie art. 358¹ § 3 k.c., a regulacja zawarta w Prawie autorskim jest analogiczna do zawartej w art. 363 § 2 k.c., jakkolwiek roszczenie, o którym mowa, nie ma charakteru odszkodowawczego.

Wyrażony pogląd – choć nie podważa treści zapadłego rozstrzygnięcia – wymaga wskazania, że zgodnie z zasadą przewidzianą w art. 363 § 2 k.c. odszkodowanie ustala się według cen z daty jego ustalania. Możliwość zastosowania cen istniejących w innej chwili stanowi wyjątek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami. Uwzględnienie wzrostu cen nie może – przy zastosowaniu mechanizmu z tego przepisu – prowadzić do zwiczenia funkcji kompensacyjnej odszkodowania. Konstrukcja art. 79 Pr.aut., zmierzająca do zabezpieczenia interesów twórców przy dochodzeniu roszczeń pieniężnych, została zatem oparta na innych założeniach.

Możliwość dokonania zmiany wysokości lub sposobu spełnienia świadczenia pieniężnego przez sąd przewiduje art. 358¹ k.c., jeżeli po powstaniu zobowiązania wystąpiła istotna zmiana siły nabywczej pieniądza. Waloryzacja, o której mowa w tym artykule, ma charakter indywidualny. Sąd po rozważeniu interesów stron

dokonuje, z punktu widzenia zasad współzycia społecznego, czy i w jakim zakresie należy dokonać zmiany konkretnych praw i obowiązków, a słuszny interes powoda może i powinien być uwzględniony, lecz tylko do granic praw i obowiązków niekolidujących z interesem strony pozwanej.

Artykuł 79 ust. 1 Pr.aut. zawiera natomiast niedoznający wyjątku nakaz ustalenia wysokości wynagrodzenia z chwili jego dochodzenia, czyli uwzględnienia stanu rzeczy – w rozumieniu art. 316 § 1 k.p.c. – istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy. Określenie tego momentu może mieć istotne znaczenie zwłaszcza wtedy, gdy w chwili orzekania istniały nowe okoliczności – w stosunku do okresu bezprawnego korzystania z utworu lub daty, z której pochodziła podstawa ustalenia za takie korzystanie. Przepis art. 79 ust. 1 Pr.aut. pozwala więc na aktualizację wysokości ustalonego wynagrodzenia. Strona powodowa, wbrew obowiązkowi wynikającemu z art. 6 k.c., nie wykazała, aby nastąpiła zmiana wysokości wynagrodzeń twórców, a przytoczone przez nią dane nie określały wysokości omawianego wynagrodzenia. Niewystarczające jest odwoływanie się do dostrzeganych w doktrynie funkcjonalnych związków pomiędzy wynagrodzeniem autorskim a wynagrodzeniem za pracę i dowodzeniem, że „mechanizm waloryzacji jest przesądzony w brzmieniu tabel wynagrodzeń autorskich. Obowiązuje zatem jako ich integralna część, jako element mechanizmu wynagrodzeń na gruncie tabel”. Istnienie takiego mechanizmu chroni twórców w normalnych warunkach funkcjonowania gospodarki rynkowej, której nieodłącznym elementem jest ruch cen i wynagrodzeń, będący udziałem uczestników obrotu gospodarczego i prawnego. Może być zatem także narzędziem przystosowania stawek do zmieniającej się sytuacji finansowej organizacji. Nie można zatem podzielić zarzutu kasacji dotyczącego naruszenia art. 79 ust. 1 Pr.aut. przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie.

Zarzuty kasacji dotyczące tabel wynagrodzeń (art. 108 ust. 3 Pr.aut.) i konsekwencji wynikających z zastosowania art. 109 Pr.aut. wymagają wskazania, że istnienie i przedłożenie tabel do zatwierdzenia nie stanowi przesłanki dochodzenia roszczeń przewidzianych w art. 79 ust. 1 Pr.aut. Jak trafnie podniesiono w orzecznictwie przepisy dotyczące tabel wynagrodzeń zmierzają do zapewnienia osobom uprawnionym odpowiedniego poziomu ochrony, jednakże z uwzględnieniem uzasadnionych interesów użytkowników, co znalazło wyraz w art. 110 Pr.aut., zawierającym kierunkową zasadę adresowaną do organizacji

zbiorowego zarządzania. Wskazuje ona obiektywne kryteria mające służyć ustaleniu wynagrodzeń w zakresie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i pokrewnymi. Stosowanie tabel uznanych za wygórowane może stanowić podstawę wysunięcia zarzutu stosowania uciążliwych warunków umownych. Zatwierdzone tabele wywierają skutek prawny w stosunku do danej organizacji. Przepis art. 109 Pr.aut. stanowi ustawowe ograniczenie zasady swobody umów ze wszystkimi konsekwencjami stąd wynikającymi, a zatwierdzenie tabel otwiera możliwość ich stosowania. Zakresem jego stosowania są objęte zarówno postanowienia umów zawieranych przez te organizacje z twórcami i artystami wykonawcami.

Podstawę ustalenia przez Sądy obu instancji wysokości wynagrodzenia, o którym mowa w art. 79 ust. 1 Pr.aut., stanowiła tabela wynagrodzeń autorskich, której stawki były przez stronę powodową powszechnie stosowane. Odmowa weryfikacji stosowanego sposobu obliczania wynagrodzeń autorskich ze względu na niewykazanie uwarunkowań rynkowych uzasadniających podwyższenie tego wynagrodzenia, nie może uzasadniać zarzutu naruszenia art. 65 § 2 k.c. Obszerne wystąpienia stron wykraczające poza istotę, a nawet przedmiot sporu skłaniają do odwołania się do poglądu Sądu Najwyższego zawartego w wyroku z dnia 23 listopada 1981 r., I PR 46/81 (OSNCP 1982, nr 7, poz. 105), w myśl którego sąd nie powinien wyrażać stanowiska w sporach natury teoretycznej, jeżeli nie jest to niezbędne do rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy. (...)

Z powyższego wynika, że kasacja nie zawiera usprawiedliwionych podstaw i podlega oddaleniu (art. 393¹² k.p.c.) z zasądzeniem kosztów procesu za instancję kasacyjną (art. 393¹⁹, 391 § 1 i art. 108 § 1 w związku z art. 98 § i 99 k.p.c.).

